

ANDRAGOŠKO DRUŠTVO SLOVENIJE

Andragoško društvo Slovenije - ADS

Slovenian Adult Education Association - SAEA

Šmartinska 134a

1000 Ljubljana, Slovenija

Telefon: + 386 1 58 42 566

Fax: + 386 1 58 42 550

www.andragosko-drustvo.si

BELA KNJIGA O VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU V REPUBLIKI SLOVENIJI 2011

Stališča in pripombe Andragoškega društva Slovenije, sprejeta v razpravi dne 21. aprila 2011 in potrjena s strani Izvršilnega odbora društva

Stališča in predlogi, ki smo jih oblikovali v Andragoškem društvu Slovenije (ADS), ne obravnavajo enako podrobno in natančno vseh področij, ki sestavljajo Belo knjigo. Največ pozornosti smo namenili dvema poglavjema, to sta: *'Načela, splošni cilji, izzivi in strateške usmeritve'* ter *'Predlog zasnove izobraževanja odraslih v BK o vzgoji in izobraževanju v RS'*, in nekaj več tudi poglavju *'Vzgoja in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami'*. V drugih poglavjih opozarjamo predvsem na pomanjkljivo upoštevanje koncepta in strategije vseživljenjskosti učenja in posledično neupoštevanje izobraževanja odraslih.

1. Bela knjiga naj bi bila dokument o celotni vzgoji in izobraževanju. Če hoče to v resnici biti, bi morala temeljiti na konceptu in strategiji vseživljenjskosti učenja. V dokumentu 'Strategija vseživljenjskosti učenja v Sloveniji', ki jo je l. 2007 sprejelo Ministrstvo za šolstvo in šport), je zapisano, da »s strategijo uveljavljamo v Sloveniji vseživljenjskost učenja kot vodilno načelo vsega izobraževanja in učenja ter kot temeljno deružbenorazvojno strategijo v Sloveniji«. (MŠŠ 2007, točka 1, str. 6-7). Osnutek besedila 'Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Sloveniji', ki ga je Ministrstvo za šolstvo in šport (MŠŠ) dalo v razpravo v aprilu 2011, ne temelji na takšnem izhodišču. Bela knjiga bi morala biti oblikovana tako, da bi sledila učnim, izobraževalnim, vzgojnim ter drugim potrebam, povezanim z učenjem in izobraževanjem vseh učečih se, tudi potencialnih, ne pa na način, ki je lasten naročniku, to je Ministrstvu za šolstvo in šport (MŠŠ). Iz Bele knjige še vedno veje preživelo prepričanje, da je ključnega pomena za razvoj in preživetje družbe le izobraževanje otrok in mladine. Danes vemo, da to ni res, saj vemo, da bo učenje v odrasli dobi – torej skozi vse življenje – nujno tako za posameznika, kot za celotno skupnost. Tega spoznanja/zavedanja v Beli knjigi ni mogoče zaznati. Formulacije o vseživljenjskem učenju so deklarativne, kar je razvidno tudi iz tega, da so posamezni deli dokumenta v skrajnem nasprotju z deklariranim pojmovanjem vseživljenjskega učenja in da se pri posameznih področjih izobraževalnega sistema (npr. posamezne stopnje šolanja) izobraževanja odraslih sploh ne omenja.

- Tudi v tej prenovi Bele knjige nikakor ni bil presežen stari pristop, ki ne izhaja iz vseh učnih in izobraževalnih potreb, pač pa iz tega organiziranega in za današnji čas zastarelega šolskega sistema, ki le parcialno pokriva vzgojo in izobraževanje, saj ne upošteva npr. področja visokošolskega izobraževanja, ker je zanj upravno odgovorno drugo ministrstvo, pretežno pa opušča tudi obravnavo izobraževanja za potrebe trga dela, ki spada v pristojnost Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. Ali bi torej morala biti naročnik

preнове Bele knjige Vlada RS, ne pa eno od ministrstev (MŠŠ), da bi udejanjili zahtevo po medresorskem sodelovanju pri pripravi Bele knjige?

- V poglavju 3 – 'Strateški izzivi in usmeritve vzgojno-izobraževalnega sistema', bi morala biti vseživljenjskost učenja, kot temeljno izhodišče, med 15 podpoglavji na prvem mestu, a je šele na desetem; pred tem se v poglavju vrstijo druga, sicer pomembna, a po strateškem pomenu parcialna podpoglavja, ki govorijo o šolskem sistemu, znanju, sredstvih za izobraževanje, splošni izobrazbi, vzgoji, vzgojnem ravnanju, pravicah in dolžnostih učencev, poučevanju in rabi jezikov v vzgoji in izobraževanju, spolu v vzgoji in izobraževanju, promociji poklicev in karierni orientaciji (pojem 'karierna orientacija' uporabljamo, ker je uporabljen v besedilu, čeravno strokovnjaki za vzgojo in izobraževanje ne soglašamo za njegovo javno uporabo).

- Ta poglavja se večidel nanašajo na vzgojo in izobraževanje otrok in mladine. Tudi sicer se v uvodnem (izhodiščnem) poglavju dokumenta '*Načela, splošni cilji, izzivi in strateške usmeritve*' praviloma govori o *otročih, učencih in dijakih, učenju in delu v šoli, znanju učencev, šoli in vrtcu, šolskem sistemu in pouku, javnem šolstvu, šolskem prostoru, šolskem polju, šolskem področju ipd*, čeprav je nedvoumno, da navedenih ciljev in usmeritev ne bo mogoče doseči, ne da bi vključili tudi področje izobraževanja odraslih (razvijanje družbe znanja ni uresničljivo le s povečanjem kakovosti znanja in dosežkov mladih, ampak tudi s kakovostjo znanja in dosežkov odraslih, slednje ni le ključnega pomena za razvijanje družbe znanja, temveč je, dokazano, da tudi na učne dosežke mladih; vedenja in ravnanja na vseh drugih področjih - vrednote, trajnostni razvoj, med-kulturnost, državljanska vzgoja - ki so v teh poglavjih namenjena le otrokom in mladini, otroci najprej dobijo v družini, če jih ne, tega primanjkljaja šola, brez podpore družine ne more nadomestiti. To velja tudi za poglavja, kot so Avtonomija, Pravičnost, Kakovost, ki enako zadevajo vso populacijo, ki naj bi jo zajemala Bela knjiga, torej tako otroke kot odrasle. Vseživljenjskost učenja bi morala biti temeljno izhodišče za avtorje besedil v vseh področnih skupinah.

- Izobraževanju odraslih, čeravno ima v Beli knjigi posebno poglavje, dajejo oblikovalci Bele knjige postransko, v primerjavi z izobraževanjem otrok in mladine manj pomembno vlogo. To se jim je izrazito zareklo v temle odstavku: (poglavje 2 – 'Splošni cilji sistema vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji', str. 4)

»Zagotavljanje enakih možnosti za vzgojo in izobraževanje vsakega posameznika (ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost, svetovnonazorsko pripadnost in telesno ter duševno konstitucijo) ter nudenje ustrezne pomoči in spodbud posameznikom oz. skupinam:

- priseljencev,
- ki prihajajo iz socialno in kulturno manj spodbudnega okolja,
- s posebnimi potrebami, ki imajo odločbo o usmeritvi,
- odraslih.« (podčrtal Z.J.).

Odrasle se torej pri postavljanju ciljev v vzgoji in izobraževanju enači s prikrajšanimi skupinami, kot so priseljenci, osebe iz socialno in kulturno manj spodbudnega okolja in osebe s posebnimi potrebami, ki imajo odločbo o usmeritvi (!).

- To šokantno ugotovitev v nekoliko milejši obliki potrjujejo tudi drugi deli besedila uvodnega poglavja, npr. »koncept vseživljenjskega učenja tako terja, da se tudi izobraževanju odraslih (podčrtalo ADS) nameni ustrezna pozornost« (poglavje 3 – 'Strateški izzivi in usmeritve vzgojno-izobraževalnega sistema', podpoglavje 'Vseživljenjsko učenje', str. 23);

- Trditev »da je vseživljenjsko učenje, ki je v svoji humanistični perspektivi videno kot razširjena pravica posameznika do izobraževanja, sedaj lahko razumljeno tudi kot dolžnost posameznika, da se izobražuje skozi vse življenje, oziroma kot njegova osebna odgovornost za razvoj lastnega izobraževanja in za soudeležbo pri uresničevanju državljanskih pravic in gospodarskih ciljev ...« zveni tudi kot opravičilo, s katerim se družba razbremenjuje skrbi za sistemsko ureditev izobraževanja odraslih in jo prelaga na ramena posameznika (za razliko od izobraževanja otrok in mladine, za katero družba v celoti skrbi); podobno je razumeti napotek odraslim, da »če hočejo preživeti na trgu dela v času hitrih družbenih, gospodarskih in tehnoloških sprememb, morajo stalno prilagajati svoje znanje in veščine nepredvidljivim zahtevam tega trga; pri tem ni nič omenjena regulativna vloga države. (Vsi citati v podpoglavju 'Vseživljenjsko učenje', str. 23).

- V poglavju 'Znanje v družbi znanja' se koncept vseživljenjskosti učenja oži na koncept »družbe znanja«, in se pripisuje le želji, »da bi živeli v gmotno dobro preskrbljeni družbi«. Trditev kaže na rang pomembnosti, kakršnega dajejo konceptu vseživljenjskosti učenja pisci uvodnega poglavja Bele knjige, saj je

potreba po vseživljenjskem učenju splošna človekova potreba in nujnost in ne le sredstvo za zadovoljitev njegovih gmotnih potreb!

2. Povsem skladno z zgoraj navedenimi ugotovitvami je to, da je izobraževanje odraslih v Beli knjigi obravnavano le ali večidel le v posebnem poglavju 'Predlog zasnove izobraževanja odraslih v BK o vzgoji in izobraževanju v RS' in je s tem na neki način odpravljeno iz drugih poglavij, v katerih bi se lahko vsebinsko povezovalo z drugimi področji in razsežnostmi vzgoje in izobraževanja.

- Tako bi morala biti načela, ki so navedena v poglavju 'Predlog zasnove izobraževanja odraslih v BK o vzgoji in izobraževanju v RS', včlenjena v načela, ki veljajo za celotno vzgojo in izobraževanje in so prikazana v uvodnem poglavju Bele knjige (*'Načela, splošni cilji, izzivi in strateške usmeritve'*). Upravičenost te trditve dokazujejo naslovi načel iz poglavja "Predlog zasnove izobraževanja odraslih v BK o vzgoji in izobraževanju v RS", to so: *'Izobraževanje odraslih je enakopravna in enakovredna sestavina celotnega izobraževanja v konceptu in strategiji vseživljenjskosti učenja'*; *'Izobraževanje odraslih je (tudi) javna dobrina in pomemben dejavnik razvoja demokratične družbe blaginje'*; *'Načelo pravičnosti in enakopravnosti ter enakih možnosti pri dostopu, obravnavi in doseganju izidov'*; *'Načelo avtonomnosti'*; *'Pravica do kakovostnega izobraževanja za vse'*; *'Pravična porazdelitev virov za izobraževanje in učenje glede na potrebe posameznih življenjskih obdobj'*; *'Enakopravnost in sistemska povezanost formalnega in neformalnega izobraževanja ter priložnostnega učenja'*; *'Uravnoveženost med področjema splošnega in poklicnega izobraževanja'*; *'Raznovrstnost in fleksibilnost izobraževalnih možnosti'*; *'Inovativnost na področju izobraževanja odraslih ob upoštevanju specifičnih kulturnih, socialnih in izobraževalnih značilnosti slovenske družbe'*; *'Doseganje nacionalno določenih in mednarodno primerljivih izobrazbenih standardov'*; *'Socialno partnerstvo'*. Ta načela se morajo smiselno vgraditi v skupno poglavje *'Načela, splošni cilji, izzivi in strateške usmeritve'* in se vsebinsko integrirati z njimi v skupna izhodišča za vzgojo in izobraževanje, izhajajoč iz koncepta in strategije vseživljenjskosti učenja. To ne pomeni, da jih potem ni treba specifično opredeliti tudi v poglavju 'Predlog zasnove izobraževanja odraslih v BK o vzgoji in izobraževanju v RS'.

- V posameznih poglavjih Bele knjige se pozornost praviloma namenja le vzgoji in izobraževanju otrok in mladine. To ni prav, saj je izobraževanje odraslih prav tako, a nekje bolj, drugje manj, prisotno na vseh področjih, ki jih obravnava Bela knjiga, z izjemo poglavja o predšolski vzgoji in vrtcih. Zdaj ga najdemo le v poglavju o poklicnem in strokovnem izobraževanju, kjer se mu namenja nekaj pozornosti, toliko ali še bolj bi moralo biti prisotno tudi v poglavjih o vzgoji in izobraževanju oseb s posebnimi potrebami, o izobraževanju in profesionalnem razvoju strokovnih delavcev, o zasebnih organizacijah za vzgojo in izobraževanje, a ne sme izostati niti v poglavjih o osnovni šoli, gimnaziji in drugih, kjer ga zdaj sploh ni.

- ADS se strinja s pripombo Zveze ljudskih univerz Slovenije z dne 20. 4. 2011, ki zadevajo poglavje *'Načela, splošni cilji, izzivi in strateške usmeritve'* v Beli knjigi, da naj se v vseh gradivih terminološko poenoti nazive ustanov, na katere se nanašajo rešitve in za katere se uporablja izraz 'javne vzgojno-izobraževalne institucije', saj se ne ve, katere ustanove so mišljene s tem izrazom.

3. ADS se ne strinja z naslovom poglavja 'Vzgoja in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami', ki vzgojo in izobraževanje oseb s posebnimi potrebami omejuje na otroke. S tem se opušča koncept in strategijo vseživljenjskosti učenja, ki je izjemnega pomena za to ciljno skupino. Bela knjiga tako obravnava samo obdobja življenja do srednje šole.

- V navedenem poglavju bi bilo potrebno pri obravnavi odraslih posebej obdelati vse skupine odraslih s posebnimi potrebami, med temi tudi učne in izobraževalne potrebe odraslih oseb z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju, za katere nekateri menijo, da jim ni potrebo namenjati posebne pozornosti ter da so neučljivi in sposobni pridobiti le nekatere spretnosti in se zgolj usposablјati, kar je danes že zelo zastarelo stališče.

- Posebej bi bilo potrebno opredeliti individualne tranzicijske vzgojno izobraževalne programe kot pomoč pri prehajanju po vertikali in tudi po horizontali ter vlogo vseh udeleženih v tranzicijskih procesih, kot to poteka v tujini.

- Nujno bi bilo potrebno povezati področje vzgoje in izobraževanja oseb s posebnimi potrebami z drugimi področnimi skupinami, zlasti s področno skupino za izobraževanje odraslih, da bi se našle skupne rešitve.

- Posebno pozornost naj bi avtorji besedila osnutka Bele knjige namenili pojmu 'inkluzija' in 'integracija' (navedeno v poglavju 'Splošna načela sistema vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji, na str. 3) in na drugih mestih. Pojem naj ne zadeva le otroke in naj ne velja le za začetno izobraževanje ali šolanje otrok, temveč naj ravno tako sledi načelu vseživljenjskosti učenja in velja tudi za izobraževanje odraslih. Aktualne razmere ne govorijo več le o integraciji, pač pa praviloma o inkluziji (integracija je prilagoditev posameznika na okolje, inkluzija pa je sprejemanje posameznika, takšnega kot je, in prilagoditev okolja na njegove potrebe). To možnost bi morala imeti velika večina (gre za različne oblike inkluzije), v posebnih šolah pa naj bi se šolali le tisti, ki res ne zmorejo vključitve v redne oblike.

- Ko Bela knjiga v podpoglavju 'Vseživljenjsko učenje' (poglavje 3 – 'Strateški izzivi in usmeritve vzgojno-izobraževalnega sistema', str. 23) navaja, da je vseživljenjsko učenje »dolžnost posameznika, da se izobražuje skozi vse življenje in njegova osebna odgovornost za razvoj lastnega izobraževanja in za soudeležbo pri uresničevanju državljanskih pravic in gospodarskih ciljev« to pretežno ne vzdrži za osebe s posebnimi potrebami (prav tako pa tudi ne za izobraževalno in socialno prikrajšane skupine odraslih); odraslim osebam s posebnimi potrebami mora država zagotoviti možnosti in priložnosti, da se učijo in izobražujejo. Ko besedilo v zadnjem odstavku navedenega podpoglavja (str. 23-24) navaja ukrepe za spodbujanje vključevanja izobrazbeno najbolj prikrajšanih skupin v organizirane izobraževalne aktivnosti in za podpirne aktivnosti, ki izboljšujejo uspešnost vključenih v izobraževalne dejavnosti, je treba navedenim ciljnim skupinam (starejši, manj izobraženi, neaktivni, brezposelni) dodati tudi osebe s posebnimi potrebami. Z raziskavami je dokazano, da z onemogočanjem in nezagotavljanjem razmer in možnosti za nadaljnje in nadaljevalno učenje in izobraževanje te osebe ne napredujejo in celo izgubijo tisto, kar so se v začetnem izobraževanju naučile, kot je tudi pravilno ugotovljeno v besedilu Bele knjige (na koncu navedenega podpoglavja, str. 24, 3. odstavek), ko je za navedene ciljne skupine napisano in dodano, da s takšnim ravnanjem »te osebe hitro nazadujejo in tako se kakovost njihovega življenja poslabša«.

- ADS se strinja s pripombo Zveze ljudskih univerz Slovenije z dne 20. 4. 2011, ki zadeva poglavje 'Vzgoja in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami', kjer so prav tako kritični do osnutka besedila Bele knjige, ki v tem poglavju zajema le osebe s posebnimi potrebami od rojstva pa do srednje šole, medtem ko odrasli v osnutku gradiv sploh niso omenjeni in se o tem starostnem obdobju ne govori.

4. ADS se strinja s pripombo Zveze ljudskih univerz Slovenije z dne 20. 4. 2011, ki zadeva poglavje 'Izobraževanje strokovnih delavcev in njihov profesionalni razvoj', da bi morali v poglavju obravnavati tudi *organizatorje in svetovalne delavce na področju izobraževanja odraslih*, ki so prav tako strokovni delavci na področju izobraževanja odraslih in podpira dane predloge za spremembe in dopolnitve besedila.

5. Poglavje '*Predlog zasnove izobraževanja odraslih v BK o vzgoji in izobraževanju v RS*'

Pri obravnavanju izobraževanja odraslih, ki zaradi svoje specifičnosti, obsežnosti in raznovrstnosti zasluži, da ga obravnavamo tudi v posebnem poglavju – a ne le v njem – smo kljub siceršnji temeljiti obravnavi in prikazu izobraževanja odraslih – ugotovili nekatere pomanjkljivosti in možnosti, da se besedilo še izboljša. (Ob navedbah navajamo tudi konkretne predloge za to).

- Str. 4, 1. odst.:

Definicija, citirana po Zakonu o izobraževanju odraslih (1996) »Izobraževanje odraslih /.../ obsega izobraževanje, izpopolnjevanje, usposabljanje in učenje oseb, ki so izpolnile osnovnošolsko obveznost in si želijo pridobiti, posodobiti, razširiti in poglobiti znanje, pa pri tem izobraževanju nimajo statusa učenca, dijaka ali študenta« ni najbolj ustrezna in je kot takšno ni smiselno uporabljati v novi Beli knjigi. Izobraževanje odraslih (IO) ali nadaljevalno izobraževanje se »začne tedaj, ko se posameznik po začetnem izobraževanju – takoj ali kadarkoli kasneje – vnovič namembno in organizirano včleni v izobraževanje na kakršen koli način. Omogoča pridobivanje višjih stopenj izobrazbe in tudi vse vrste usposabljanja in spopolnjevanja znanj ...« (Jelenc 2000/2). Navajanje tega, da so »izpolnile osnovnošolsko obveznost« ni potrebno in je zavajajoče, saj se izobraževanje odraslih začne po katerikoli stopnji dosežene začetne izobrazbe ali tudi brez dosežene začetne formalne izobrazbe.

- Str. 4, 1. odst.:

Besedilo »Nizka stopnja regulacije in formalizacije mu omogoča fleksibilnost in prilagodljivost, zato predstavlja pomemben način dopolnjevanja in prilagajanja znanj in spretnosti glede na spreminjajoče se zahteve gospodarstva in družbe kot celote. Vendar nizka stopnja regulacije in formalizacije zmanjšuje transparentnost in merljivost njegovih izidov in učinkov, kar povzroča, da ni deležno ustrezne podpore državnih politik« ni najbolj ustrezno. Pripombe:

- poleg »spreminjajočih se zahtev gospodarstva in družbe« so pomemben motiv za učenje in izobraževanje odraslih tudi osebne potrebe in interesi posameznika;

- vzrok »nezadostne podpore državnih politik« ni le »nizka stopnja regulacije in formalizacije« IO, temveč neustrezna umestitev v sistem vzgoje in izobraževanja, ki obsega dve enakovredni in enakopravni področji, to sta začetno in nadaljevalno izobraževanje; obrazložitev, ki je v Beli knjigi, je lahko opravičilo odgovornih državnih organov za neupoštevanje in neustrezno umeščanje IO v sistemu.

- Str. 5, 2. odst.:

S trditvijo »Prva celovita zasnova izobraževanja odraslih kot samostojnega sistema je bila opredeljena v Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju v R Sloveniji (1995)« se ni mogoče strinjati. IO smo dovolj celovito opredeljevali v mnogih prejšnjih dokumentih, med drugimi npr. Krajnc A. 1979; Jelenc Z. idr. 1985, 80-95; Jelenc Z. 1989; Jelenc Z. 2000/2.

Predlog: (besedilo naj se spremeni in dopolni tako, kot je označeno na podčrtanih mestih): »Celovita zasnova izobraževanja odraslih kot samostojnega sistema je bila opredeljena že v Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju v R Sloveniji (1995) **in tudi v strokovnih in strateških dokumentih pred tem**«.

- Str. 5, 3. odst.:

S trditvijo »Razvoj in izvajanje dejavnosti sta vse do sprejetja Resolucije o Nacionalnem programu izobraževanja odraslih (2004) potekala stihijsko« (podčrtalo ADS) se ni mogoče strinjati. IO ima v Sloveniji že kar dolgo tradicijo in se je razvijalo tudi za tedanje razmere, v katerih je delovalo, kar dobro organizirano, četudi brez zadostne politične podpore. Glej npr. Jelenc Z. 1997, 1998 in 2000/1.

- Str. 6 in 7

Če je naslov 'Načela', naj se jih poimenuje po vsebini in ni potrebno, da se vsak naslov začne z 'Načelo ... pravičnosti, avtonomnosti, ...).

- Str. 6, 3. odstavek

Besedilo 3. odstavka naj se na označenih (podčrtanih) mestih spremeni in dopolni takole:

»Če pri oblikovanju sistema vzgoje in izobraževanja izhajamo iz načela vseživljenjskosti učenja kot vodilnega načela vsega izobraževanja in učenja ter kot temeljne družbenorazvojne strategije v Sloveniji (namesto »temeljnega načela celotne vzgoje in izobraževanja«), sta področji izobraževanja otrok in mladine ter izobraževanja odraslih enakovredni in komplementarni področji v celotnem sistemu vzgoje in izobraževanja. To načelo Le strategija vseživljenjskosti učenja omogoča, da izobraževanje odraslih obravnavamo kot celovit in koherenten sistem, komplementaren izobraževanju otrok in mladine.«

- Str. 7, 3. odstavek

Besedilo 3. odstavka naj se na označenih (podčrtanih) mestih spremeni in dopolni takole:

»Demografske spremembe in podaljševanje aktivnega življenja v kombinaciji z organizacijskimi in tehnološkimi spremembami zahtevajo (črtati »spodbujajo«) povečevanje vlaganj v obdobju odraslosti in starejše odraslosti. Pomembno je, da oblikovanje izobraževalnih priložnosti in zagotavljanje dostopa do njih to upoštevata s finančnimi spodbudami, krajevno dostopnostjo, programsko raznolikostjo, izvajanjem v skladu z andragoškim načeli, idr.«

- Str. 7, 4. odstavek

Besedilo 4. odstavka naj se na označenih (podčrtanih) mestih spremeni in dopolni takole:

»V sistemu vzgoje in izobraževanja, ki ga sestavljata začetno in nadaljevalno izobraževanje, se medsebojno dopolnjujejo in prepletajo formalno in neformalno ter splošno in poklicno izobraževanje, pomembno vlogo pa ima tudi aformalno in priložnostno učenje. Treba je zagotoviti enakopravnost in sistemsko povezanost vseh načinov izobraževanja ter pregled nad njihovimi prispevki h kakovosti izobrazbe in k znanju prebivalstva, kar omogočajo tudi sistemi vrednotenja in priznavanja znanja, pridobljenega po manj formaliziranih poteh, ter ustrezna sistemska orodja, ki omogočajo preglednost izobrazbe in kvalifikacije.«

- Str. 7, 5. odstavek

Besedilo 5. odstavka naj se na označenih (podčrtanih) mestih spremeni in dopolni takole:

(črtati: Izhajamo iz predpostavke, da je) »Za ustrezen posameznikov razvoj in celosten razvoj družbe (črtati: poleg) sta enako pomembna (črtati: tudi) poklicno in splošno izobraževanje.« (Črtati: kar utemeljujejo tudi slovenski (in evropski) razvojnopolitični dokumenti).

- Str. 7, 6. odstavek

Besedilo 6. odstavka naj se na označenih (podčrtanih) mestih spremeni in dopolni takole:

»Izobraževanje odraslih je obsežen, raznovrsten in specifičen sistem, ki zadovoljuje potrebe posameznikov in družbe. Da bi lahko zagotovili (črtati: pestrost in) odzivnost na raznolike potrebe odraslih v različnih življenjskih položajih, je treba različnim ponudnikom izobraževanja odraslih, to pa so lahko tako javne kot zasebne organizacije ter profesionalne ali prostovoljske, zagotavljati (črtati: pogoje) možnosti za izvajanje programov izobraževanja odraslih ter jih spodbujati. Ponudba (črtati: se zagotavlja tako glede na) mora zadovoljiti tako povpraševanje s strani posameznikov kot tudi (črtati: ob državni intervenciji za zagotavljanje) potrebe države in omogočiti dostopnost do izobraževanja tudi tistim skupinam, ki (črtati: so pri vključevanju manj samoiniciativne) se same slabše vključujejo v izobraževanje.«

- Str. 8, 1. odstavek

Besedilo 1. odstavka naj se na označenih (podčrtanih) mestih spremeni in dopolni takole:

(črtati: Gre za uvajanje) Pri organizaciji in izpeljavi izobraževanja odraslih je potrebno nenehno vpeljevati nove (črtati: drugačnih) pristope in metode dela (črtati: z odraslimi z), ki temeljijo na novih spoznanjih in upoštevajo tudi razvoj (črtati: uporabo) sodobnih tehnologij. (črtati: Razvoj inovativnih pristopov v izobraževanju odraslih zadeva področje organizacije in izvedbe izobraževanja odraslih). (črtati: Temeljiti mora na poglobljenem raziskovanju, ki med drugim presoja tudi njihovo ustreznost v danih). Pri tem je treba upoštevati specifične kulturne, socialne in izobraževalne značilnosti slovenske družbe. (črtati: sociokulturnih razmerah konkretne družbene sredine).

- Str. 8, 2. odstavek

Besedilo 2. odstavka je potrebno jezikovno popraviti.

- Str. 8 – celo poglavje 'Cilji'

- Uvodni stavek naj bo jasen in jedrnat, npr. »V izobraževanju odraslih v Sloveniji imamo tele cilje: ... »
- cilji morajo biti formulirani jasno in v dovršni obliki. Primer: namesto »Povečevati motivacijo ranljivih skupin ...«: »Povečati vključevanje pripadnikov ranljivih skupin ...;
- manjka cilj, ki je ključen za doseganje drugih navedenih ciljev in bi moral biti na prvem mestu, to pa je: »Doseči ustrezno sistemsko ureditev izobraževanja odraslih v skladu s konceptom in strategijo vseživljenjskosti učenja.«
- cilj »Vzpostaviti pravičnejši koncept javnega financiranja v izobraževanju odraslih z vidika potreb ranljivih in izobrazbeno prikrajšanih skupin« je podcilj širšega in njemu nadrejenega, pogloblitnejšega cilja, ki je naveden v 4. alineji – »Vzpostaviti koncept financiranja splošnega in poklicnega izobraževanja odraslih, ki bo temeljil na večji soodvisnosti in povezanosti države, gospodarstva, civilne družbe ter posameznika«; ta cilj bi lahko tudi takole poenostavili: »Izdelati in vzpostaviti celovit koncept financiranja izobraževanja odraslih«;
- v seznam bi lahko uvrstili še kak pomemben cilj; to nekoliko nakazuje cilj, naveden v 5. alineji: »Zmanjševati strukturne in individualne ovire pri vključevanju odraslih v izobraževanje in učenje (informiranje in svetovanje, bogatenje izobraževalne ponudbe, materialne spodbude itd.)«, saj so navedbe v oklepaju že same po sebi cilji, in jih ni treba povezovati le z ovirami. Do pomembnih ciljev, s katerimi bi lahko dopolnili v poglavju 3.1 navedeni seznam, bi lahko prišli iz zelo dobre in pregledne analize stanja v prikazu zasnove izobraževanja odraslih v Beli knjig (poglavje 4);
- zadnja alineja: ni dovolj le »povečevati motivacijo ranljivih skupin za izobraževanje in učenje«, kot je napisano v besedilu, potrebno je nuditi možnosti in priložnosti, programe, infrastrukturo, finančna sredstva ipd, V veliko primerih motivacija že obstaja, ki pa v praksi naleti na ovire praktične narave.

- Str. 11, 2. odstavek:

Med ovirami za odločitev za izobraževanje odraslih je treba omeniti tudi občutek ljudi, da so prestari za izobraževanje; to je pomembna dispozicijska ovira, ki se zlasti kaže pri odločitvah (pogumu) za vstop v izobraževanje in je zelo značilna za 'morebitne udeležence izobraževanja' (glej Jelenc Z. 1989, 164 in 183.

- Str. 15, točka 4.7.1

Zakonodajo bi bilo smiselno prikazati v posebni točki, saj je pomembno in slabo rešeno področje systemskega urejanja izobraževanja odraslih. Z vključenostjo pod točko Upravljanje se izgublja poseben poudarek, ki bi ga morali dati zakonodaji.

- Str. 17, 1. odstavek

Namesto formulacije, da je »na osnovnošolski in srednješolski ravni ter v neformalnem izobraževanju odraslih skupaj delalo približno 13,500 **različnih profilov** ...«, je treba napisati: (besedilo 1. odstavka naj se na označenih – podčrtanih mestih spremeni in dopolni takole) »...skupaj delalo približno 13,500 oseb različnih profilov ...«.

- Str. 20, točka 5.4

Namesto formulacije »vrednotenje in priznavanje neformalnega ter priložnostnega učenja in izkušenj« je treba napisati: »vrednotenje in priznavanje znanja, pridobljenega z neformalnim izobraževanjem ter priložnostnim učenjem in izkušnjami«. Popraviti tudi na drugih mestih, kjer se pojavlja napačna formulacija.

- Str. 21, točka 5.6.1

Glej pripombe, točka 4.7.1.

- Str. 24, točka 6.1

Prvi odstavek je povsem neustrezen. Govori o vključevanju v izobraževanje, udeležencih izobraževanja, dostopu do zaposlitve in poklicnem napredovanju, dostopu do izobraževanja in poteh, prilagojenih potrebam, možnostim in posebnostim ciljnih skupin itn. Moral pa bi vpeljati v podrobnejšo predstavitev programov in jih napovedati.

- Str. 24, točka 6.1

Pri nas se odrasli z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju še ne morejo vključiti v prilagojene srednješolske programe (UŽU ipd. je uporaben le za en del te ciljne skupine, poleg tega je to le ena možnost), zato je zopet velika verjetnost, da izpadejo, če niso eksplicitno omenjeni. Kriterij »z manj kot popolno srednjo izobrazbo« za njih ni ustrezen. Za primerjavo lahko vzamemo zgled iz tujine, kjer imajo nekatere fakultete programe, s katerimi se pridobi diploma, in tudi programe, s katerimi se pridobi certifikat o izobraževanju za študente s posebnimi potrebami.

- Str. 24, točka 6.1.1

Programi formalnega izobraževanja niso samo programi, s katerimi se pridobiva stopnjo izobrazbe, kot je navedeno v tej točki. To so tudi programi, s katerimi se pridobi javno priznane kvalifikacije, ne le v poklicu, temveč tudi na različnih področjih dejavnosti (npr. gasilci, čebelarji, letalci z zmaji itn. Glej tudi Jelenc 2000, str. 83-85.

- Str. 24, osnovna šola, 2. alineja

Vprašanje financiranja ločiti od navajanja in opisovanja programov in mu nameniti posebno alinejo. Financiranje je aktualno za vse načine in programe osnovnega šolanja odraslih.

- Str. 25, Srednje poklicno in strokovno izobraževanje

V tem poglavju se mešajo različne stvari, ni pa sistematičnega prikaza možnosti in značilnosti srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja. Finančne, organizacijske in druge možnosti spadajo v točko 'Omrežje izvajalcev in programov IO' ali 'Financiranje izvajalcev in programov IO'.

- Str. 25, srednje poklicno in strokovno izobraževanje, 2. alineja

Namesto izraza '*karierno svetovanje*', predlagamo slovenski izraz 'svetovanje za razvoj kariere' ali 'vodenje razvoja kariere'.

- Str. 25, točka 6.1.2

Tudi v tem poglavju se mešajo različne stvari, ni pa sistematičnega prikaza možnosti, značilnosti in področij neformalnega izobraževanja. Glej predlog v pripombi za besedilo na 25. strani.

- Str. 27, točka 6.3.1, 1. odstavek:

Besedilo 2. stavka naj se na označenih (podčrtanih) mestih spremeni in dopolni takole:

»Pri tem mora biti zagotovljeno, da bo čim bolj dostopno vsem, posebno pozornost pri tem pa je treba nameniti ranljivim ciljnim skupinam.«

- Str. 29, točka 6.5.1, prvi odstavek, 1. alineja:

Zakon je smiselno imenovati 'Zakon o organizaciji in financiranju izobraževanja odraslih'. Ob tem, ko se navaja njegove vsebine, je treba navesti, kako zakonsko urediti tista področja in vprašanja izobraževanja odraslih, ki jih ta zakon ne bo urejal.

- Str. 29, točka 6.5.1, prvi odstavek, 4. alineja:

Treba je predvideti medresorski organ, ki bo pokrival in usklajeval vsa področja IO, tudi visokošolsko. Strinjamo se s pripombo in predlogom, ki ga je sprejela Komisija za spremljanje izvajanja nacionalnega programa izobraževanja odraslih na svoji 8. seji, 14.4.2011 »da je potrebno opozoriti na nujnost oblikovanja medresorske skupine, ki naj bi usklajevala in upoštevala različne dimenzije tega področja, jih ustrezno povezovala, uskladila terminologijo in obravnavala probleme celotnega sistema izobraževanja odraslih (od splošnega, poklicnega, osnovnošolskega, srednješolskega, višješolskega in visokošolskega, itd.). S sedanjim obravnavanjem stopenjskega izobraževanja odraslih le do zaključka 4-letne srednje šole, je celostna obravnava področja izobraževanja odraslih v veliki meri okrnjena; tu se kaže potreba po medresorskem sodelovanju, kajti razlage o pristojnostih oz. nepristojnostih posameznih resorjev niso ustrezne, saj s tem mnogi problemi ostajajo nerešeni«.

- Str. 30, točka 6.5.2, Financiranje, 1. odstavek, 2. stavek:

Stavek »Država prevzema stroške izobraževanja izobrazbeno prikrajšanih skupin« ne spada v uvodni odstavek, temveč v posebno alinejo.

- Strinjamo se s sklepi Komisije za spremljanje izvajanja nacionalnega programa izobraževanja odraslih, sprejetimi na 8. seji, 14.4.2011:

- poglavje 4.5 o tem, da informacijsko-svetovalna dejavnost v izobraževanju odraslih še ni dovolj pokrita in bi morali tudi v prihodnje vlagati tudi v to področje;

- poglavje 4.7.2, da je leta 1995 bil delež sredstev za izobraževanje odraslih 0,08% BDP in ne 0,8%, kot je navedeno na str. 15;

- poglavje 6, da bi bilo potrebno bolj poudariti potrebo po raziskovanju izobraževanja odraslih;

- poglavje 6.6, da je potrebno zagotoviti pogoje za sistematičen razvoj vrhunskega znanja in vrhunskih strokovnjakov na področju izobraževanja odraslih;

- da je treba predloge rešitev, ki se nanašajo na področje izobraževanja odraslih v Beli knjigi, upoštevati in vključiti v sedanje spreminjanje zakonodaje na področju vzgoje in izobraževanja ter uskladiti z novo Resolucijo o nacionalnem programu izobraževanja odraslih 2011-2015;

- da predlog zasnove izobraževanja odraslih v Beli knjigi ne zajema celotne problematike in sistemske umestitve izobraževanja odraslih, saj Bela knjiga 2011 ne obravnava visokošolskega izobraževanja odraslih, ki je bilo obravnavano v Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji iz leta 1995.

- ADS se prav tako strinja s pripombami Zveze ljudskih univerz Slovenije na osnutke rešitev področnih strokovnih skupin Bele knjige z dne 20. aprila 2011, ki zadevajo poglavje 'Predlog zasnove izobraževanja odraslih v BK o vzgoji in izobraževanju v RS':

- str. 13: da se nameni več pozornosti Centrom vseživljenjskega učenja;

- str. 24: da je v gradivu premalo poudarjeno področje osnovnošolskega izobraževanja odraslih, ki je še posebej pomembno za ranljive skupine.

6. ADS se strinja z ugotovitvijo Komisije za spremljanje izvajanja nacionalnega programa izobraževanja odraslih, sprejeto med sklepi na 8. seji, 14.4.2011, da moramo »upad ravni splošne izobraženosti zasledovati tudi v odrasli dobi, saj se prav pri odraslih odlikavajo številne pedagoške zmote ... in da zato »potrebujemo mednarodne primerjave izobraženosti odraslih, ki pokažejo kakovost znanja glede na doseženo raven izobrazbe. Žal se Slovenija – po odločitvi ministra za šolstvo in šport – ni vključila v študijo OECD o kompetencah odraslih, tako da smo za zdaj izgubili priložnost, da dobimo to pomembno informacijo.

7. Kritična ugotovitev glede organizacije dela pri pripravi Bele knjige:

Pri pripravi Bele knjige so bili zastopniki izobraževanja odraslih povsem spregledani in jih na posameznih področjih sploh ni bilo, kjer pa so bili, so bili povsem v manjšini; izjema je seveda PSS za izobraževanje odraslih. Andragogi in predstavniki izobraževanja odraslih sploh niso bili zastopani v področnih strokovnih skupinah za: načela v vzgoji in izobraževanju; osnovno šolo, gimnazije, osebe s posebnimi potrebami, šolstvo

narodnosti, izobraževanje strokovnih delavcev in njihov profesionalni razvoj; zasebno šolstvo in glasbene šole; seveda tudi za predšolsko vzgojo in vrtce. V Nacionalni strokovni skupini za pripravo Bele knjige je bila med 18 člani le ena predstavica izobraževanja odraslih, in če med zastopnike izobraževanja odraslih štejemo še zastopnika podjetja, je vodilni organ za pripravo Bele knjige sestavljalo kar 90 odstotkov oseb, ki se ukvarjajo predvsem z izobraževanjem otrok in mladine. Gre torej za izrazito pedagoško in šolsko strukturo nosilcev priprave dokumenta, ki ima naslov Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju.

Od tako strukturiranih nosilcev priprave Bele knjige seveda ni bilo mogoče pričakovati, da bodo poznali področje izobraževanja odraslih in se zanj zavzemali.

PSS je imenoval minister za šolstvo in šport zato je za izid, kakršen je, odgovoren predvsem on.

Dr. Zoran Jelenc
predsednik Andragoškega društva Slovenije

Ljubljana, 28. aprila 2011

Navedeni viri:

Krajnc A. (1979): Izobraževanje ob delu (Obča andragogika). Ljubljana: Dopisna delavska univerza Univerzum.

DE (1985): Izobraževanje odraslih v dolgoročnem razvoju Slovenije. Ljubljana, Delavska enotnost.

Jelenc Z. (1989/1): Izobraževanje odraslih kot dejavnik našega razvoja. Ljubljana, Pedagoški inštitut in Skupnost izobraževalnih centrov v Sloveniji.

Jelenc Z. (1989/2): Odrasli prebivalci Slovenije v izobraževanju odraslih. Ljubljana, Pedagoški inštitut in Skupnost izobraževalnih centrov v Sloveniji.

Jelenc Z. (1997) : Zgodovinski razvoj koncepcije in systemskega urejanja izobraževanja odraslih v obdobju od leta 1945 do leta 1991. V: Prispevki k zgodovini izobraževanja odraslih (1945-1990) – 1. del. (ur. Jurij Jug)- Kranj: Moderna organizacija.

Jelenc Z. (1998): Vloga in razvoj Andragoškega društva Slovenije v obdobju 1968-1991. Ljubljana: ADS. Tudi v: Prispevki k zgodovini izobraževanja odraslih (1945-1990) – 2. del. (ur. Jurij Jug)- Kranj: Moderna organizacija, 1998.

Jelenc Z. (2000/1): Vloga in razvoj Zveze delavskih in ljudskih univerz Slovenije v obdobju 1960-1991. V: Prispevki k zgodovini izobraževanja odraslih (1945-1990) – 3. del. (ur. Jurij Jug)- Kranj: Moderna organizacija.

Jelenc Z. (2000/2): Strategija in koncepcija izobraževanja odraslih v Sloveniji. (nosilec projekta:) Ljubljana, ACS.

MŠŠ (2007): Strategija vseživljenjskosti učenja v Sloveniji. Ljubljana, Ministrstvo za šolstvo in šport.

MŠŠ (2011): Zapisnik 8. seje Komisije za spremljanje izvajanja nacionalnega programa izobraževanja odraslih, Ljubljana, 14. aprila 2011.

